

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسواک

(فضایل، آداب و موقعیت استفاده از آن)

مؤلف: دارالوحیین

مترجم (با تصرف اندک): پدram اندایش

نام کتاب: مسواک (فضایل، آداب و محل استفاده از آن)

مؤلف: دارالوحیین

مترجم (با اندکی تصرف): پدram اندایش

ناشر: بوکان - انتشارات

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۶

چاپ: بوکان - رامان

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر برای مؤلف محفوظ است.

فهرست

عنوان	صفحه
فایده‌های مسواک:	۷
حکم مسواک زدن:	۱۲
با چه چیز مسلمان مسواک نماید:	۱۸
کیفیت مسواک زدن:	۲۰
آگاهی‌ها:	۲۵

بسم الله الرحمن الرحيم

شکر و ستایش برای الله پروردگار جهانیان است و
صلوات و سلام بر سرور پیامبران، پیامبر ما محمد و بر آل و
اصحابش و تابعین... أما بعد:

از خوشبختی بنده در دنیا و آخرت، عبادت الله تعالی و
تبعیت از سنت فرستاده‌اش در سخنان و اعمال و تمامی امور
زندگی می‌باشد.

پیامبر ﷺ درباره‌ی تبعیت از سنتش و عمل به آن تشویق
نموده است و فرموده است: «علیکم بسنتی وسنة الخلفاء
الراشدين بعدی، تمسکوا بها، وعضوا علیها بالنواجذ» (بر
شماست که به سنت من و سنت خلفای راشدین بعد از من
تمسک بجوئید و آن را با دندان بگیرید) [أحمد، أبو داود، ابن
ماجه، ترمذی و حاکم به شرط شیخین آن را صحیح دانسته
است]. کسی که به سنت پیامبر ﷺ عمل کند، از او است و کسی

که از آن دوری کند و روی گرداند، همان گونه که پیامبر ﷺ فرموده است، از او نمی‌باشد: «فمن رغب عن سنتی فلیس منی» (کسی که از سنت من دوری کند از من نیست) [بخاری (بخارایی) و مسلم].

پیشینیان امت این گونه بوده‌اند که به امر پروردگارشان عمل می‌نمودند و از سنت پیامبرشان ﷺ تبعیت می‌کردند تا آن که سرور جهانیان شدند و مشرقها و مغربهای زمین، جلوی آنها سر فرود آورد. ولی امروز حال امت را این گونه می‌بینیم که از یکدیگر نفرت دارند و دشمنان بر آنها هجوم آورده‌اند و آن دلیلی ندارد، مگر دوری از دین پروردگارشان و هدایت رسولشان ﷺ.

از سندهایی که بسیاری از مسلمانان از آن خودداری می‌کنند، سنت مسواک^۱ زدن است، بلکه مسواک زدن، سنتی

۱ - منظور از مسواک زدن در این مطلب، استفاده از چوب درخت اراک و ریش ریش کردن آن برای مسواک زدن می‌باشد، درختی

است که عده‌ی زیادی آن را ترک کرده‌اند، مگر کسانی که مورد رحمت پروردگارشان قرار گرفته‌اند. مسواک چیست؟ فضایل و فایده‌های آن چه می‌باشد؟ چه زمانی دارد؟ آداب آن چیست؟

ای برادر گرامی‌ام! جواب را در این کلمات ساده خواهی یافت. از الله تعالی درخواست می‌نمایم آن را خالص برای رضایتمندی خود قرار دهد و وسیله‌ای شود تا سنت پاک نشر یابد.

«السواک» (مسواک زدن) در اصطلاح: استعمال از چوب یا مانند آن است برای دندانها تا از تغییر و زرد شدن و مانند آن، حفظ شوند [انظر حاشیة الروض ۱/۱۴۸].

احادیث صحیحی از رسول الله ﷺ وارد شده است که اهمیت آن و تشویق اسلام به آن را بیان می‌دارد. از آنها:

است خوشبو و فایده‌های بسیاری از آن ذکر شده است که در ادامه مطلب، قسمت کوچکی از آن بیان می‌شود. (مترجم)

۱- ابوهریره رضی الله عنه آورده است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «لولا أن أشق على أمتي - أو على الناس - لأمرتهم بالسواک مع کل صلاة» [بخاری (بخارایی) و مسلم] (اگر برای امتم - یا بر مردم - سخت نبود به آنها امر می نمودم تا برای هر نمازی مسواک بزنند). در روایت بخاری آمده است: «عند کل وضوء» (در هر وضو).

۲- حذیفه رضی الله عنه گفته است: «إذا قام من الليل یشوص فاه بالسواک» (وقتی برای [نماز] شب می ایستاد، دهانش را با مسواک تمیز می نمود) [بخاری (بخارایی) و مسلم]. معنای یشوص: دندانهایش را [با چوب مسواک] می مالد و آن را پاک می نماید.

۳- ابن عباس رضی الله عنهما گفته است: شبی با پیامبر صلی الله علیه و آله شب نشینی نمود، پیامبر صلی الله علیه و آله در آخر شب ایستاد و بیرون رفت و به آسمان نگریست، سپس آیه ای از سوره ی آل عمران را تلاوت نمود: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» [آل عمران: ۱۹۰] (همانا در آفرینش آسمانها و زمین و اختلاف شب و روز) تا آن که رسید به: «فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» [آل عمران: ۱۹۱] (پس ما را از عذاب آتش جهنم حفظ نما!)، سپس به خانه برگشت و مسواک زد و وضو گرفت، سپس به رختخوابش رفت، بعد از آن بیرون رفت و به آسمان نگریست و این آیه را تلاوت نمود، سپس بازگشت و مسواک زد و وضو گرفت، سپس ایستاد و نماز خواند [مسلم].

۴- انس رضی الله عنه آورده است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «أَكْثَرُ عَلَيْكُمْ فِي السَّوَاكِ» (شما را به مسواک زدن زیاد امر نموده‌ام) [بخاری]. سخنش رضی الله عنه: «أَكْثَرُ»: به این معناست که آن را برای شما تکرار نموده‌ام و یا در تشویق نمودن به آن، امرهای زیادی صورت گرفته است. ابن التین گفته است: معنای «أَكْثَرُ عَلَيْكُمْ» شایسته است که آن را انجام دهم و شایسته است که از آن اطاعت کنید [فتح الباری ۴۷۸/۲].

۵- عایشه رضی الله عنها آورده است که پیامبر ﷺ فرمود: «السواک مطهرة للضمیر مرضاة للرب» (مسواک دهان را تمیز می‌کند و پروردگار را راضی می‌نماید) [بخاری به صورت تعلیق، أحمد، نسائی و آلبانی در إرواء الغلیل آن را صحیح دانسته است]. نووی رحمه الله گفت است این تعلیقی صحیح است، زیرا آن با صیغه‌ی جزم است. [شرح المذهب].

۶- ابن عباس رضی الله عنهما آورده است که پیامبر ﷺ فرمود: «لقد أمرت بالسواک حتی ظننت أنه یُنزل علیّ فیهِ قرآن، أو وحی» (همانا به مسواک زدن امر شده‌ام تا آنجا که پنداشتم که آن در قرآن یا وحی بر من نازل شده است) [أبو یعلی، أحمد و آلبانی در الترغیب والترهیب آن را صحیح دانسته است].

از این احادیث و دیگر احادیث مشروعیت مسواک، فضیلت آن و تشویق اسلام به پاک بودن مسلمان، چه در ظاهر و چه در باطن مشخص می‌شود. اما پاک شدن باطنی در

خارج کردن شرک، کینه و امراض قلبی دیگر از قلب می باشد
و اما پاک کردن ظاهری با نظافت، طهارت و مانند آن می باشد
که پاکیزگی حاصل می شود و به مقصود رسیده می شود.

فایده های مسواک:

ای مسلمان: برای مسواک فایده های بزرگ و مزیای
نیکویی وجود دارد که فقط در مسواک وجود دارد. از مهمترین
این فایده ها و مزیت ها:

(۱) مسواک زدن از خصلت های فطری است: عایشه رضی
الله عنها آورده است که رسول الله ﷺ فرمود: «عشر من الفطرة:
قص الشارب، وإعفاء اللحية، والسواك، واستنشاق الماء،
وقص الأظفار، وغسل البراجم، ونتف الإبط، وحلق العانة،
وانتقاص الماء» (ده چیز است که از فطرت می باشند: کوتاه
کردن سیل، بلند کردن ریش، مسواک زدن، استنشاق با آب،
کوتاه کردن ناخونها، شستن مفاصل، کندن موهای زیر بغل،

تراشیدن موهای زاید زیر ناف و استنجاء با آب). زکریا گفته است که مصعب گفت: «ونسیت العاشرة إلى أن تكون المضمضة» (دهم آن را فراموش کرده‌ام و شاید مضمضه باشد) [مسلم].

عمار بن یاسر رضی الله عنهما آورده است که رسول الله ﷺ فرمود: «من الفطرة: المضمضة، والاستنشاق، والسواك، وقص الشارب، وتقليم الأظفار، وتنف الإبط، والاستحداد، وغسل البراجم، والانتضاح، والاختتان» (از فطرت این موارد می‌باشد: مضمضه، استنشاق، مسواک زدن، کوتاه کردن سبیل، گرفتن ناخن‌ها، کندن موهای زیر بغل، تراشیدن موهای زیر ناف، شستن مفاصل، استنجاء با آب و ختنه کردن) [أبو داود، ابن ماجه و آلبنانی آن را حسن دانسته است].

حافظ ابن حجر رحمه الله گفته است: «منظور از این موارد این است که اگر کسی به انجام آن توصیف شود، بر فطرتی می‌باشد که الله [تعالی] بندگان را بر آن فطرت آفریده

است و به آنها تشویق می‌نماید و برای آنها آن را مستحب می‌داند تا کاملترین صفات و برترین شکل را داشته باشند».

۲) مسواک از نیکی‌های دین حق جو است: شیخ ابن سعدی رحمه الله گفته است: «الله [تعالی] امور فطری را بر دو نوع قرار داده است:

یکی از آنها: پاک کردن قلب و روح که همان ایمان به الله [تعالی] و توابع آن، مانند: ترس و امید، دوست داشتن و بازگشت به سوی او و ... می‌باشد.

دوم: آنچه که مربوط به پاکی ظاهر، نظافت و دفع نمودن آلودگی‌ها و ناپاکی‌ها است که همان ده مورد - در حدیث قبل به آن اشاره شد - هستند و از نیکی‌های دین اسلام می‌باشند، زیرا تمامی آنها پاک کردن اعضای بدن است و کامل کننده‌ی آن می‌باشد، تا سلامتی آنها مهیا شود».

۳) مسواک تمیز کننده‌ی دهان و موجب رضایتمندی پروردگار می‌شود، در حدیث آمده است: «السواک مطهرة

للفم مرضاة للرب» (مسواک موجب پاکی دهان و رضایتمندی پروردگار می‌شود) [بخاری (بخارایی) به صورت تعلیق].
شیخ ابن عثیمین رحمه الله گفته است: در این، دو فایده‌ی بزرگ وجود دارد:

- ۱- منفعت دنیوی که همان پاک شدن دهان است.
- ۲- منفعت اخروی که همان رضایتمندی پروردگار می‌باشد.

تمامی این موارد با انجام کاری آسان حاصل می‌شود، اجر بزرگی دارد و عده‌ی زیادی از مردم هستند که دو ماه و یا سه ماه از عمر آنها می‌گذرد، ولی مسواک نمی‌زنند، گاهی از روی جهل و گاهی از روی تنبلی. [الشرح الممتع ۱/۱۲۰].

۴) ابن قیم رحمه الله گفته است: «برای مسواک چند منفعت وجود دارد: دهان را خوشبو می‌کند و لثه را محکم می‌نماید و خاصیت بلغم را از بین می‌برد و چشم را جلا می‌دهد و از پوسیدگی [دندان] جلوگیری می‌کند و معده را

اصلاح می‌نماید و صدا را صاف می‌نماید و به هضم غذا کمک می‌کند و سخن گفتن را آسان می‌نماید و به قرائت [قرآن] و ذکر و نماز نشاط می‌دهد و خواب را بر می‌گیرد و پروردگار را راضی می‌کند و ملائک را خوشحال می‌کند [چون آنها بوی آن را دوست دارند] و نیکی‌ها را زیاد می‌نماید».

۵) از فایده‌های مسواک زدن: ادرار را نیکو می‌کند، رطوبت را از بین می‌برد، زردی را بر می‌دارد، رگهای سر آرام می‌گیرند و درد دندان از بین می‌رود، تیزهوشی ایجاد می‌کند، [ثواب] نماز را زیاد می‌کند، شیطان را خشمگین می‌نماید، دهان را خوشبو می‌کند و خارج شدن روح را آسان می‌کند».

۶) مسواک وسیله‌ای برای حفظ شدن است، در آن صاف شدن صدا و پاک شدن چرک و خونابه وجود دارد، امری که به اذن الله تعالی باعث حفظ شدن می‌شود.

۷) از فایده‌های آن ترک بعضی عادات بد، مثل سیگار کشیدن و ترک مکیدن انگشتان در کودکان است.

در مسواک: مواد پاکیزه کننده و جلوگیری کننده از پوسیدگی ها وجود دارد و حاوی ماده ای است که از کرم خوردگی دندان جلوگیری می کند و موادی دارد که باعث مرگ باکتری ها می شود و حاوی الیافی است که در آن بی کربنات سدیم وجود دارد. منافع زیادی در مسواک زدن [با چوب درخت اراک وجود دارد] که بالغ بر سی مورد می باشد.

مکرم مسواک زدن:

مسواک زدن، سنت مؤکد است و ابن قدامه رحمه الله گفته است: «اهل علم اتفاق دارند که آن سنت مؤکد می باشد» [المغنی ۱/۱۳۴].

مواردی در دین که برای مسواک زدن بیان شده است: برای مسلمان مواردی بیان شده است که در آن از مسواک استفاده می شود:

۱- هنگام وضو. ابوهیره رضی الله عنه آورده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل وضوء» (اگر برای اتم سخت نبود به آنها امر می نمودم که در هنگام هر وضو مسواک بزنند) [بخاری (بخارایی)].

۲- هنگام ایستادن برای نماز. ابوهریره رضی الله عنه آورده است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «لولا أن أشق على أمتي أو على الناس لأمرتهم بالسواك مع كل صلاة» (اگر بر اتم یا بر مردم سخت نبود، به آنها امر می کردم که برای هر نمازی مسواک بزنند) [بخاری (بخارایی) و مسلم].

صنعانی رحمه الله گفته است: «از منابع دینی دانسته می شود که انجام آن برای عبادت، باعث کامل شدن آن عبادت می شود. از آنجا که برای مسجد رفتن امر شده است که از زینت استفاده شود و از خوردن چیزهایی که بوی بد می دهد، خودداری شود و مانند این موارد که برای حضور در جمعی آمده است، به همین دلیل به علت بوی مسواک، استفاده از آن در حالت عبادت الله [تعالی] در مساجد توصیه شده است و

دهان سزاوارترین عضو برای تمیزی است، زیرا آن محل عبور کلام الله [تعالی که همان قرآن است] می باشد». [السواک فضله وفوائده/ إبراهيم الحسن نقلاً عن إحصاء الأحكام شرح عمدة الأحكام].

۳- هنگام آماده شدن برای رفتن به نماز جمعه: ابوسعید خدری رضی الله عنه گفته است که شهادت می دهیم که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «الغسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم وأن یستن وأن یمس طیباً إن وجد» (غسل جمعه بر هر بالغی واجب است و این که مسواک زده شود و اگر یافت شد از عطر استفاده گردد) [بخاری (بخارایی)]، در نزد مسلم آمده است: «وسواک ویمس من الطیب ما قدر علیه» (و مسواک زدن و استفاده از عطر به اندازه ی توان).

امام نووی رحمه الله گفته است: «سخنش صلی الله علیه و آله: «وسواک ویمس من الطیب» به معنای: مسواک زدن و مالیدن عطر است» [شرح مسلم ۱۱۸/۶].

هنگام بیدار شدن از خواب: حذیفه رضی الله عنه گفته است:
«پیامبر صلی الله علیه و آله وقتی شب برای نماز می ایستاد، دهانش را با
مسواک تمیز می نمود» [بخاری (بخارایی) و مسلم].

ابن دقیق العید گفته است: «از آن مستحب بودن مسواک
زدن هنگام بیدار شدن از خواب وجود دارد؛ زیرا خواب
باعث تغییر دهان و آمدن بخارهای معده به آن می شود و
مسواک وسیله ای برای تمیز کردن آن می باشد و استفاده از آن
در مقتضای حالش مستحب است» [فتح الباری ۱/۴۷۰].

ابن عمر رضی الله عنهما گفته است: رسول الله صلی الله علیه و آله نمی-
خواید، مگر آن که نزدش مسواکی وجود داشت و وقتی بیدار
می شد، شروع به مسواک زدن می نمود. أحمد.

۴- هنگام ایستادن برای نماز شب. حذیفه رضی الله عنه گفته است:
«پیامبر صلی الله علیه و آله وقتی شب برای نماز می ایستاد، دهانش را با
مسواک تمیز می نمود» [بخاری (بخارایی) و مسلم]. در روایت
بخاری آمده است: «إذا قام للتهجد» (وقتی برای نماز تهجد

می‌ایستاد) و در مسلم به مانند آن آمده است.

ابن دقیق العید گفته است: «حکمت مستحب بودن مسواک زدن، هنگام ایستادن برای نماز، حالتی است که در نماز برای تقرب به سوی الله وجود دارد و آن حکم می‌نماید که در حالت کمال و پاکی صورت گیرد تا بیانی برای منزلت عبادت باشد». [فتح الباری ۴۷۹/۲].

این فقط برای نماز شب نیست، بلکه برای هر نمازی است، تا مسلمان با تمامی زینت‌های ظاهری و باطنی مقابل پروردگارش قرار بگیرد.

۵- هنگام داخل شدن به منزل. عایشه رضی الله عنها گفته است: «پیامبر ﷺ وقتی داخل خانه‌اش می‌شد، شروع به مسواک زدن می‌نمود» [مسلم].

حکمت مسواک زدن هنگام داخل شدن به منزل: مسواک زدن برای نماز نافله بوده است، زیرا او ﷺ نماز [نافله] در خانه‌اش می‌خواند و گفته شده است: شاید برای آن باشد که

هنگام صحبت نمودن با مردم دهان تغییر بو می‌دهد و او علیه السلام وقتی داخل خانه می‌شد از روی نیکویی رفتارش با خانواده- اش آن را از بین می‌برد [نگاه شود به «السواک» از ابراهیم الحسن].

۶- هنگام قرائت قرآن کریم: علی بن ابی طالب علیه السلام گفته است: «دهانهای شما راه قرآن می‌باشد، پس آن را با مسواک خوشبو کنید!» [ابن ماجه و آل‌بانی آن را صحیح دانسته است ، السلسلة ۱۲۱۳].

۷- هنگام تغییر دهان و زرد شدن دندانها. عایشه رضی الله عنها آورده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «السواک مطهرة للفم مرضاة للرب» (مسواک پاک کننده‌ی دهان و موجب رضایتمندی پروردگار می‌شود) [بخاری (بخارایی)، به صورت معلق].

۸- هنگام فرا رسیدن مرگ: عایشه رضی الله عنها گفته است: «عبدالرحمن به نزد من آمد و در دستش مسواکی وجود

داشت و من به رسول الله ﷺ تکیه داده بودم، او را این گونه دیدم که به آن می‌نگرد و فهمیدم که مسواک دوست دارد، گفتم: آن را برای تو بگیرم؟ با سرش اشاره فرمود: بله. آن را به او دادم و برایش سفت بود. گفتم: آیا آن را برایت نرم کنم؟ با سرش اشاره فرمود: بله. پس من نیز [طرف دیگر آن را] برایش جویدم و نرم کردم... تا آخر حدیث».

در نتیجه برای مسلمان مستحب است که وقتی به حالت احتضار رسید مسواک نماید زیرا این باعث می‌شود تا در حال انجام سنت وفات نماید. والله أعلم.

با چه چیز مسلمان مسواک نماید:

مستحب است که با چوبی نرم دهانش را تمیز نماید، به طوری که او را زخمی نکند و به او ضرر نرساند و آن در دهانش نشکند. مانند چوب درخت اراک یا شاخه‌ی درخت خرما و زیتون. هر چیزی که دارای بوی خوب است و ضرر

نمی‌رساند.

بهترین آنها چوب انواع درخت اراک می‌باشد؛ زیرا در آن مواد ضد عفونی [و فلوراید و دیگر مواد مفید برای دهان و دندان^۱] و بوی خوب وجود دارد. همچنین عبدالله بن مسعود رضی الله عنه گفته است: «برای رسول الله صلی الله علیه و آله مسواکی از چوب درخت اراک تهیه می‌کردم» [أحمد، أبو یعلی، ابن حبان و آلبانی آن را صحیح دانسته است].

۱ - برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به کتاب «السواک مطهره للفم مرضاء للرب» رجوع کنید که به تفصیل خواص این نوع چوب برای دهان و دندان که در دانشگاه ملک سعود در ریاض و در دانشکده‌ی داروسازی مورد پژوهش واقع شده است را بیان داشته است. (مترجم)

کیفیت مسواک (زدن):

پیامبر ﷺ در راستای عرض دندانها هم ظاهر آن و هم درون آن را مسواک می نمود و بر روی زبان در راستای طول و در راستای طول و عرض بر دندانهای آسیاب آن را می کشید و از طرف راست شروع می فرمود تا آن که به نصف دهان می رسید و سپس از جانب چپ تا پایان نصف دیگر، آن را می کشید.

اما کیفیت گرفتن آن این گونه بود: انگشت کوچک را در پایین آن قرار می داد و انگشت ابهام را در پایین سر آن قرار می داد و بقیه ی انگشتان را بالای آن قرار می داد، همان گونه که ابن مسعود رضی الله عنه روایت کرده است [نگاه شود به حاشیه ابن عابدین ۱/۱۱۴].

ابوموسی اشعری رضی الله عنه گفته است: او یعنی رسول الله ﷺ را دیدم که بر زبانش مسواک می کشید [بخاری (بخارایی)].

آدابی که شایسته است مسواک زدن با آنها زینت یابد:

۱- بر مسلمان است که نیت مسواک زدنش، عمل به سنت [پیامبر ﷺ] باشد. زیرا در آن حالت اجر عمل به سنت برای او حاصل می‌شود و اعمال قبول نمی‌شوند، مگر آن که خالص برای رضایتمندی الله تعالی صورت گیرند و موافق سنت پیامبر ﷺ باشند.

۲- شستن مسواک قبل از استفاده از آن و همچنین در انتهای مسواک زدن. عایشه رضی الله عنها گفته است: «رسول الله ﷺ به من مسواک می‌داد و آن را می‌شستم و با آن شروع به مسواک زدن می‌نمودم، سپس آن را می‌شستم و به او باز می‌گرداندم» [أبوداود و آلبانی آن را حسن دانسته است].

برای مسواک خوب و تمیز باید جدیت وجود داشته باشد، مخصوصاً نوع تند آن [از لحاظ مزه]، زیرا دارای فایده‌های پزشکی برای دهان و لثه می‌باشد.

۳- با دست چپ مسواک زده شود، شیخ الإسلام رحمه الله گفته است: «برتر است که مسواک زدن با دست چپ صورت گیرد. زیرا برای آن نصی نزد احمد [در مسند وی] وجود دارد، سپس رحمه الله بیان داشته است که افعال دو نوع می باشند، بعضی از آنها هم سمت راست می باشند و هم سمت چپ، اگر در کارهای گرامی باشد از سمت راست شروع می شود، مانند وضو، غسل و اول سمت راست را مسواک زدن و در ضد آن اول سمت چپ می باشد. گاهی فقط از یک سمت استفاده می شود، اگر درباره‌ی کارهای گرامی باشد، با سمت راست صورت می گیرد، مانند خوردن و آشامیدن و اگر ضد آن باشد با دست چپ، مانند استنجاء»^۱ [نگاه شود مجموع الفتاوی ۱۰/۲۱]، همچنین گفته شده است که اگر مسواک

۱ - علماء گفته اند دلیل آن این است که یاد این امر بیافتم که آیا پرونده‌ی اعمال را به دست راست می دهند یا به دست چپ. (مترجم)

برای تمیز کردن باشد با دست چپ و اگر برای خوشبو کردن باشد با دست راست.

ابن عابدین گفته است: «نهایت آن این است که اگر مسواک برای تمیز کردن باشد، مستحب است با دست راست صورت گیرد، مثل مضمضه نمودن و اگر برای از بین بردن آزاری باشد، با دست چپ و ظاهر حالت دوم است» [حاشیه ابن عابدین ۱/۱۱۴].

مطلب در این باره بسیار می باشد و الله الحمد.

۴- اول سمت راست دهان و بعد سمت چپ آن مسواک شود.

۵- مسواک مرتباً شسته شود و تمیز گردد.

۶- قسمت بالای آن [که در دهان وارد می شود] قطع شود [و از قسمت جدید] برای تمیز کردن استفاده شود و بهتر است این عمل همه روزه انجام گیرد.

۷- مسواک برای زمان طولانی استفاده نشود، زیرا بر لثه

اثر می‌گذارد و باعث خشک شدن آن می‌شود.

۸- باید هنگام نماز و هنگام شنیدن خطبه و هنگام قرائت قرآن از آن خودداری نمود تا مشغولیتی به غیر از تلاوت و توجه به مجالس علمی وجود نداشته باشد.

۹- از آداب آن، دادن مسواک به شخص بزرگتر می‌باشد. ابن عمر رضی الله عنهما آورده است که پیامبر ﷺ فرمود: «أَرَانِي أُتْسُوكَ، فَجَاءَنِي رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ، فَنَاولْتُ السَّوَاكَ الْأَصْغَرَ مِنْهُمَا، فَقِيلَ لِي كَبِرَ، فَدَفَعْتَهُ إِلَى الْأَكْبَرِ مِنْهُمَا» [در خواب] به من نشان داده شد که مسواک می‌زنم و دو مرد نزد من آمدند و یکی از آنها بزرگتر از دیگری بود و مسواک را به شخص کوچکتر دادم، به من گفته شد: آن را به بزرگتر آنها بده! [بخاری (بخارایی) و مسلم].

ابن بطال گفته است: «در آن بیان شده است که مسواک به شخصی که سنش بالاتر است، داده شود و این شامل غذا، نوشیدنی، راه رفتن و سخن گفتن نیز می‌باشد».

مهلَب گفته است: «این درباره‌ی گروهی است که در یک مجلس قرار دارند و وقتی ترتیب صورت می‌گیرد، سنت آن است که سمت راست مقدم شود». [فتح الباری ۴۸۰/۱].

حافظ ابن حجر رحمه الله گفته است: «در آن دلیلی وجود دارد که استفاده از آن توسط شخصی دیگر مکروه نمی‌باشد، ولی مستحب است که شسته شود، سپس مورد استفاده قرار بگیرد» [فتح الباری ۴۸۰/۱].

آگاهی‌ها:

۱- قول ارجح در نزد علماء این است: استفاده از آن برای روزه‌دار حتی بعد از اذان ظهر، جایز است. ابن قیم رحمه الله گفته است: «به طور صحیح از وی رحمه الله نیامده است که از استفاده از مسواک توسط روزه‌دار را نهی فرموده باشد، چه اول روز و چه آخر آن، بلکه از او خلاف آن روایت شده است».

همچنین گفته است: «برای غیر روزه‌دار و روزه‌دار در تمامی اوقات مستحب می‌باشد؛ این از عموم احادیثی که درباره‌ی آن آمده است مشخص می‌گردد و این قول را شیخ عبد العزیز بن عبدالله و ابن عثیمین رحمهما الله و گروهی از علماء برگزیده‌اند».

۲- عایشه رضی الله عنها گفته است: «پیامبر الله [تعالی] مسواک می‌زد و بعد آن مسواک را به من می‌داد تا آن را بشویم، با آن شروع [به مسواک زدن] می‌کردم، سپس آن را می‌شستم و به او می‌دادم» [رواه أبو داود]. در حدیث فایده‌ای وجود دارد و آن این است که او وقتی آن را از پیامبر ﷺ می‌گرفت، آن را نمی‌شست زیرا او امید به برکتی داشت که در آب دهان پیامبر ﷺ وجود داشت.

۳- بر مسلمان است که فرزندان و کسانی که زیر دست او هستند را به این سنت عادت دهد و آنها را به آن تشویق نماید.

۴- هدیه دادن اثری نیکو دارد و در حدیثی که آلبانی رحمه الله آن را حسن دانسته است، آمده است: «تهادوا تحابوا» (هدیه بدهید تا نسبت به یکدیگر محبت پیدا کنید). برادرم! چوب مسواکی را به غیر خودت هدیه بده! تا هم ثواب هدیه بردن را ببری و هم اجر عمل به سنت.

۵- نباید هدف فروشندگان آن تجارت باشد، بلکه باید هدف آنها انتشار سنت باشد و در قیمت گذاری و ندادن جنس بد، مراعات احوال مردم را بکنند و نوع خوب آن را به آنها معرفی کنند، زیرا بعضی از مردم نوع خوب را از بد تشخیص نمی دهند.

۶- خرید و فروش مسواک و دیگر چیزها داخل مسجد جایز نمی باشد و همچنین در حیات و دیگر قسمتهایی که تابع مسجد می باشند.

۷- در اینجا احادیث ضعیف^۱ را درباره‌ی مسواک بیان

می‌داریم:

- «استاکوا، استاکوا، لا تأتوننی قلحاً، لولا أن أشق علی أمتی

لفرضت علیهم السواک عند کل صلاة» (مسواک بزنید! مسواک بزنید! با

[دندان] زرد نزد من نیایید! اگر برای اتمم سخت نبود، مسواک ر در هنگام

هر نماز برای آنها واجب می‌نمودم) [ضعیف الجامع ۷۹۸].

- «استاکوا، ما لکم تدخلون علی قلحاً» (مسواک بزنید! شما را چه

شده است که با [دندان] زرد نزد من می‌آیید؟) [ضعیف الجامع ۷۹۹].

- «استاکوا، وتنظفوا، وأوتروا، فإن الله عز وجل وتر

یحب الوتر» (مسواک بزنید و نظافت داشته باشد و نماز وتر

بخوانید! الله ﷻ فرد است و وتر (فرد) را دوست می‌دارد)

[ضعیف الجامع ۸۰۰].

- «صلاة بسواک خیر من سبعین صلاة بغير سواک»

^۱ - حدیث ضعیف، حدیثی است که به علت ضعیف بودن سند، آن

قابل قبول نمی‌باشد. (مترجم)

(نماز با مسواک هفتاد برابر از نماز بدون مسواک بهتر است)
[ضعیف الجامع ۳۵۱۹].

- «السواک سُنَّة، فاستاکوا آی وقت شَمِّم» (مسواک زدن سنت
است، پس هر وقت خواستید، مسواک بزنید!) [ضعیف الجامع ۳۳۵۹].

- «السواک شفاء من کل داء إلا السام، والسام الموت»
(مسواک شفایی برای هر مریضی می باشد، مگر سام و سام
همان مرگ است) [ضعیف الجامع ۳۳۶۹].

- «السواک مطهرة للنف، مرضاة للرب، ومجلاة للبصر»
(مسواک دهان را تمیز می کند، پروردگار را رضایت مند می کند و
چشم را جلا می دهد) [ضعیف الجامع ۳۳۶۱].

- «السواک نصف الإیمان، والوضوء نصف الإیمان»
(مسواک نصف ایمان است و وضو نصف ایمان) [ضعیف الجامع
۳۳۶۳].

- «السواک واجب، وغسل الجمعة واجب علی کل
مسلم» (مسواک واجب است و غسل جمعه بر هر مسلمان

واجب است) [ضعیف الجامع ۳۳۶۴].

- «السواک یزید الرجل فصاحة» (مسواک سخنوری مرد را

زیاد می‌کند) [موضوع، ضعیف الجامع ۳۳۶۵].

- «استاکوا عرضاً، وادهنوا غباً، واکتحلوا وترأ» (در

عرض دندان مسواک بزنید و روزانه روغن بمالید و به صورت فرد سرمه بزنید!). زرقانی گفته است: با این لفظ اصلی ندارد و به معنای آن با لفظ دیگر وارد شده است. [المقاصد الحسنة ۶۵].

- حدیث عایشه رضی الله عنها: «مردی که دهانش می-

رود، آیا مسواک زده است؟ فرمود: بله، گفتم: چگونه انجام داده است؟ فرمود: «انگشتش را در دهانش وارد می‌کند» [منکر، تمام المنه].

برادر مسلمانم: مقداری از فضایل این سنت را برای شما

بیان داشتیم، پس در تبعیت از آن اشتیاق داشته باش و به آن عمل کن و آن را بین مردم نشر بده تا فواید آن عمومی شود و

اجری بیری: «من دل علی خیر فله مثل أجر فاعله» (کسی که به سوی خیر راهنمایی کند برای او اجر بی به مانند انجام دهنده‌ی آن خواهد بود) [مسلم].

از الله تعالی درخواست می‌نماییم که به همگان توفیق دهد و ما را از تبعیت کنندگان سنت هدایت کننده‌ی ترساننده از [مجازات الله متعال] و چراغ نورانی قرار دهد و الله عالمترین است و صلوات و سلام بر پیامبر ما، محمد و بر آل و اصحابش.

